

FORȚA DE PĂTRUNDERE A IDEILOR LENINISTE

Nazim Hikmet povestea nu de mult, evocînd unele momente ce-l leagă de mișcarea teatrală sovietică, că începuturile lui poetice și dramatice pornesc din anii cînd, îndată după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, se afla la Moscova, student la Universitatea Comunistă a Muncitorilor din Orient și conducător al unuia din cluburile artistice ale Universității. Lua pe atunci, pentru înția oară, contact cu scrierile lui Marx, Engels, Lenin. „Materialismul și empirio-criticismul“ i se revelase ca un adevărat poem pe care, nici pînă azi, nu vede să-l fi întrecut în valoare vreoa altă lucrare poetică. Substanța acestui „poem“ i-a dat impuls să încerce a „rezolva cu mijloacele teatrului“, o seamă de probleme ce-l întîmpinau pe măsură ce se adîncea în studiul materialismului istoric, și a-și concretiza, în același timp, „visul“ de „a scrie o lucrare dramatică pentru Meyerhold“¹.

Mărturia cunoscutului scriitor e grăitoare. Din clipa izbucnirii Marii Revoluții și de-a lungul acestei aproape jumătăți de veac care a promovat, datorită ei, demnitatea umană și adevărul în relațiile sociale și morale în lume, numele lui Lenin — viața, figura, faptele, ideile lui — se confundă în conștiința omului muncii cu esența și sensul eliberator al revoluției socialiste, al comunismului. Forța de pătrundere a ideilor și învățăturii leniniste a crescut și crește mereu mai copleșitoare și mai actuală și se răspîndește victorioasă, ca un nesecat și stimulator izvor de lumină, dincolo de mult întinsele hotare ale Uniunii Sovietice și ale țărilor care, astăzi libere, trăiesc și construiesc alături de Uniunea Sovietică în spiritul leninist. Forța de pătrundere a cuvîntului lui Lenin poartă în ea ineluctabilul unei legi obiective a istoriei. De aceea, și în țările în care mai stăpînesc obscurantismul și exploatarea capitalistă a omului, leninismul își face drum mereu mai larg și înaripează conștiințele cinstite, în pofida opreliștilor oricît de înverșunate, în pofida răstălmăcirilor oricît de ingenios revizioniste. Ceea ce se întîmplă pe planul mare al orientării în viață a popoarelor, al luptei lor revoluționare pentru pace, libertate și dreptate, se întîmplă cu evidență, și pe planul culturii — al artelor și literaturii.

Capitolul privind prezența și înrîurirea ideilor lui Lenin în gîndirea și activitatea creatoare a oamenilor de artă se deschide înainte de clipa izbucnirii marii flăcări revoluționare din octombrie 1917. El se înscrie în istoria culturii universale contemporane ca un capitol crucial.

Ideile leniniste au orientat strîns și stau la baza operei lui Maxim Gorki ; în scrisul și arta sovietică și ale celorlalte țări socialiste, ele au determinat nașterea și străjuiesc avîntata dezvoltare a celei mai uman orientate concepții de creație, realismul socialist. Dar și în lumea capitalistă, în condițiile crizei culturii și artei, care bîntuie de mult și tot mai ascuțit, singurul răspuns care se impune din ce în ce mai puternic și mai stimulator, răsturnînd noianul de formule existențialiste și

¹ Nazim Hikmet, *Meyerhold et l'art*, în „Lettres françaises“ nr. 793/959 și *Erinnerungen an Meyerhold*, în „Sinn und Form“, Berlin, nr 5—6/1959.

abstracționiste, îl dă estetica materialistă și anume estetica materialistă așa cum a fost elaborată pentru epoca noastră de geniul lui Lenin. În adevăr, de la Henri Barbusse și John Reed, în scrisul cărora au răsunit nemijlocit cuvântul lui Lenin și ecoul clocotitoarelor zile „care au zguduit lumea“, cele mai de seamă, mai dăinuitoare monumente ale literaturii contemporane, sînt cele realizate dacă nu de-a dreptul sub stimulul sistemului de gîndire leninist, în orice caz, în zona lui de înfrîurire. După Ernst Toller, Jean Richard Bloch, Sean O'Casey, Bertolt Brecht descoperă adevăratul lui drum în artă și poezie și devine mare, abia după ce marxism-leninismul îi devine familiar, după ce atașamentul de cauza partidului și a clasei muncitoare apare pentru el ca o condiție determinantă în creație. Paul Eluard și Louis Aragon au pornit de la formele suprarealismului, ca să ajungă a fi prin scrisul și convingerile lor civice, doi dintre cei mai de preț poeți ai Franței contemporane și doi dintre cei mai prețuiți susținători și propagatori ai învățăturii lui Lenin în artă și viață. Numele lui Dreiser planează, cu răscolitoarea demascare a „Tragediei din America“ (în ciuda tăcerii care s-a așternut silnic la el acasă în jurul acestei opere), nemăsurat deasupra producțiilor de azi ale compatrioților lui, prinși în mrejele individualismului și căutînd în „psihologiile străfundului“ motive în stare să „izbească“ interesul publicului cititor. Interzis (la el acasă) să mai circule și mai ales să fie prețuit, Dreiser a deschis, cu opera lui, pîrtie procesului inexorabil de trezire a scriitorimii de peste ocean, la necesitatea apropierii ei de viața, de cugetul, nevoile și așteptările omului, la necesitatea de a-i înfățișa și lămuri pe măsura lui, cu înțelegere și sinceritate, amarele rosturi ale momentului istoric pe care-l trăiește, de a-l ajuta și îmbărbăta în lupta pe care o duce pentru a se elibera de ele. Este un proces de apropiere a scriitorului de realism. Și, cu toate încercările disperate, mai mult sau mai puțin oficiale, de a-l înăbuși, este un proces care îndrumă pe scriitori, cu știință sau fără, să părăsească treptat imaginea unei lumi sfîșiate de anxietate, pe care, prin destin, ar aștepta-o neantul; să părăsească „soluțiile“ sumbre ale disperării, neputinței și resemnării în neputință pe care le oferă teatrul unora ca Becket sau Camus. Inseși mișcările de conștiință ce se petrec, în general, în viața socială de azi a occidentului îi vor împinge, în ultimă analiză, pe scriitorii de bună credință să se adape de la optimismul revoluționar al clasei muncitoare, de la leninism. Peste ocean, literatura dramatică a multor scriitori din America latină, ca și a unora din S.U.A., ca Richard Nash, Arthur Miller, Albert Maltz (a cărui semnificativă piesă într-un act, *Repetiția*, o găzduim în paginile revistei noastre), se apropie de viziunea și soluția justă și luminoasă a umanismului comunist. De altfel, recent, Arthur Miller a făcut o edificatoare profesiune de credință și pledoarie pentru realism. De această profesiune de credință și de orientarea acestei opere dramatice — nu putem să nu ținem seama, în ciuda limitelor lor. Dar și, dincoace de ocean, în Franța existențialismului și a afundeii mlaștini culturale în care se plînge că se zbate, sînt revelatoare spărturile care se produc chiar în citadela celor mai înverșunate poziții antirealiste. E revelatoare de pildă, ruperea lui Arthur Adamov din faimoasa „avangardă“ a teatrului parizian, pentru a-și căuta material tematic și expresie pentru arta sa, în demascarea substratului afacerist al războaielor imperialiste (vezi *Paolo Paoli*), în denunțarea indignată a spiritului bestial colonialist care stă la baza războiului din Algeria, în satirizarea figurilor și moravurilor din cercurile fascizante ale țării (vezi volumul *Teatrul social*, cu mănunchiul de piese pe care-l conține).

Procesul apropierii lumii artistice din țările occidentului de umanitate, de claritate, de veridicitate, e complex, contradictoriu. Nu e un proces lin. El se desfășoară nu autonom, străin de stările de lucruri, de contradicțiile sociale și politice. de greutățile pe care, în respectivele țări, oamenii muncii și ai progresului le în-

timpină în propria lor clarificare și hotărîre de a se elibera din cîngile și chingile orînduirii în care trăiesc. „Cele două culturi“ sînt acolo, azi, într-o vizibilă, crîncenă luptă. Aceasta presupune, de o parte și de alta, înaintări și dări înapoi, fapte de eroism și dezertîuni. Acestea pot deruta cu aparența lor, dar în esență nu pot înfrînge legea istorică, victoria finală a culturii libere de „capital și carierism“, a literaturii și artei „parte integrantă a cauzei general proletare“. Promotorii „individualismului burghezo-anarhic“, ai libertății „fățărnice“ de creație — pe care Lenin o denunțase încă în 1905 ca fiind în fond „o dependență camuflată... față de sacul cu bani, față de corupție, de întreținere“ — sînt azi, pe meleagurile Apusului, mai guralivi decît oricînd și izbutesc uneori să dobîndească unele jalnice succese de aparență.

Ceea ce nu împiedică ci, cel mult, dovedește asperitățile pe care le întîmpină, pe care le are de înfrînt, procesul de înnoire a literaturii și artelor apusene, proces în care pozițiile spontan cîștigate pentru realism se întăresc — împotriva feluritelor mi-raje ale modelelor, curentelor și școlilor idealiste, cîte se încearcă și se încalecă zgomotos și „neconformist“ în cultura contemporană occidentală — pe calea însușirii unei adînci convingeri, a unei orientări neechivoce și combativ progresiste în problemele este-ticii și practicii artistice. Asemenea convingere și asemenea orientare scriitorii cinstiți din țările capitaliste prind zi de zi să le dovedească în fața asalturilor și ingerințelor de tot felul, de la cele administrativ-politice pînă la cele de ordinul intim al formației și structurii de clasă a intelectualului-artist.

Fl. T.

